

Praćenje suđenja za ratne zločine - Jamstvo procesa suočavanja s prošlošću i održivosti pravosudnih reformi u Hrvatskoj

Kuća ljudskih prava Zagreb, 21. ožujka 2013.g.

OSIGURANJE PRAVA NA “DJELOTVORAN PRAVNI LIJEK” ŽRTVAMA RATNIH ZLOČINA Izveštaj o praćenju suđenja za ratne zločine za 2012. godinu / Izveštaj s tiskovne konferencije

Počinitelje zločina sve je teže procesuirati. Kvaliteta dokaznog materijala, zbog nepravovremeno i nekvalitetno provedenih istraga, se smanjuje, a u društvu još uvijek nije stvoreno ozračje u kojemu bi se svjedočilo protiv počinitelja zločina s „vlastite strane“. Pred ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju ponovno ukazujemo na nužnost rasvjetljavanja okolnosti počinjenja svih ratnih zločina i kažnjavanja počinitelja - neki su od glavnih naglasaka iz Godišnjeg izvještaja o praćenju suđenja za ratne zločine, kojeg zajednički uređuju *Documenta* - Centar za suočavanje s prošlošću, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek i Građanski odbor za ljudska prava, koji je predstavljen na konferenciji za tisak koja je održana 21. ožujka 2013.g. u Kući ljudskih prava Zagreb.

Na konferenciji su govorili **Mladen Stojanović**, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek, **Marko Sjekavica**, Građanski odbor za ljudska prava i **Vesna Teršelič**, voditeljica *Documente* - Centra za suočavanje s prošlošću.

U nastavku donosimo neke od ključnih izjava s današnje press konferencije na kojoj je predstavljen Godišnji izvještaj triju organizacija za ljudska prava koje zajednički od 2005.g. pred sudovima u Republici Hrvatskoj prate postupke za kaznena djela ratnih zločina.

Vesna Teršelič, voditeljica *Documente* – Centra za suočavanje s prošlošću je tijekom svog izlaganja naglasila da se **pravosuđe izdiglo iz gliba mržnje u kojem još uvijek rone političari poput Ruže Tomašić, predsjednice HSP-a dr. Ante Starčević, koja u svojim posljednjim istupima doziva vrijeme u kojem su zataškavane danas pravosudno procesuirane i pravomoćnim presudama osuđene likvidacije civila.** Njene su riječi, naglašava Teršelič “na tragu *Uredbe o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom i zakona koji je pod istim imenom nešto kasnije usvojio Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske.* Uredba je donijeta na sjednici vlade od 31. kolovoza 1995. godine i predviđala je da kuće i imanja koja su napuštena za vrijeme i nakon operacije "Oluja" prelaze u ruke države. Mjere o privremenom preuzimanju ukinute su 17. siječnja 1996. godine kada su već dale rezultate i kada je bilo jasno da će se samo manji broj Srba odlučiti na povratak”.

Govoreći o dijelovima Godišnjeg izvještaja voditeljica *Documente* je podsjetila kako je “na glavnoj raspravi u postupku protiv Vladimira Milankovića i Drage Bošnjaka, optuženih za brojne likvidacije, protupravna

uhićenja i zlostavljanja građana Siska srpske nacionalnosti, svjedočio Ivan Vekić, od kolovoza 1991. godine do travnja 1992. ministar unutarnjih poslova Republike Hrvatske. Vekić je, između ostalog, izjavio da je bilo puno unutarnjih neprijatelja, "petokolonaša", te da je bilo teško prepoznati neprijateljski nastrojene civile. **Vekić je prvi visokopozicionirani dužnosnik koji je na suđenjima za ratne zločine govorio da su osobe unutar sustava određivale tko će biti likvidiran i da je takvo ponašanje odobravano i podržavano" naglasila je Teršelič.** U nastavku svog izlaganja podsjetila je na detalje i probleme koje su tri organizacije detektirale monitorirajući suđenja **Tomislavu Merčepu** istaknuvši kako su "svjedočeći u suđenjima za ratne zločine, pojedine osobe, visoko pozicionirane u tijelima vlasti u vrijeme rata, govorile da je državni vrh znao za počinjena kaznena djela. Primjerice, u postupku protiv spomenutog Merčepa, o svojim spoznajama o nezakonitim postupanjima, privođenjima, maltretiranjima ili likvidacijama te spoznajama da je i najviši državni vrh znao za počinjene zločine iskazivali su: **Josip Perković**, od rujna 1991. do siječnja 1992. pomoćnik Ministra obrane za sektor sigurnosti i paralelno načelnik uprave Sigurnosno informativne službe; **Smiljan Reljić, Ivan Jarnjak i Željko Tomljanović**, u ratno vrijeme pomoćnici/zamjenici Ministra unutarnjih poslova; **Slavko Degoricija**, predsjednik Izvršnog odbora HDZ-a; **Josip Manolić**, do sredine 1991. predsjednik Vlade, a potom šef Ureda za zaštitu ustavnoga poretka; **Živko Juzbašić**, član Vlade zadužen za međunacionalne odnose. **Vekić je otvoreno progovorio da se likvidiralo civile koje se smatralo neprijateljima i da opravdava takve likvidacije. Odgovornošću (visokopozicioniranih) osoba koje su naređivale zločine i osoba koje nisu činile ništa da se zločine spriječi i počinitelje procesuirati treba se baviti DORH".**

Na kraju je Teršelič naglasila kako su "žene koje su preživjele silovanja ili druge oblike seksualnog zlostavljanja javno zatražile pravdu, učinkovito procesuiranje počinitelja i priznavanje statusa žrtava ratnog zločina. Postojeće zakonodavstvo i dosadašnja sudska praksa pokazali su se neučinkovitim, što je razvidno iz malog broja evidentiranih zločina i sudskih presuda. Prema podacima DORH-a nadležna su državna odvjetništva zbog kaznenog djela ratnog zločina počinjenog silovanjem do sada procesuirala 27 poznatih okrivljenika, od kojih je osuđeno njih 13-ero. U prijavama koje su zaprimila **nadležna državna odvjetništva do sada je evidentirano 60 žrtava silovanja".**

Mladen Stojanović iz *Centra za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka* je tijekom svog izlaganja pozitivnim ocijenio započinjanje ili nastavak rasprava u nekoliko predmeta ratnih zločina za koje godinama nije postojala volja da budu procesuirani, a u kojima je usmrćen ili zlostavljan veći broj osoba srpske nacionalnosti (Zločini počinjeni u Sisku, u zatvorima u Gajevoj ulici u Zagrebu i Kerestincu, Pakračkoj Poljani i Zagrebačkom velesajmu). Kao negativne pojave Stojanović je izdvojio odugovlačenje s postupcima u kojima su osumnjičeni **Mihajlo Hrastov**, kojeg se sumnjiči da je počinio kazneno djelo protupravnog ubijanja i ranjavanje neprijatelja na Koranskom mostu, i **Petar Mamula**, osumnjičen da je počinio kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva u Baranji. Među negativne učinke Stojanović je ubrojio i neprocesuiranje onih koji su devedesetih protupravno minirali kuće te neriješen status dijela stanovništva koje je deložirano iz svojih domova¹. U nastavku je istaknuo značaj suradnje među najznačajnijim političkim akterima u regiji kao nužan preduvjet u vezi procesuiranja ratnih zločina. Naglasio je kako je u ožujku 2012. godine započela hvalevrijedna inicijativa predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića, koju je podržao tadašnji predsjednik Republike Srbije Boris Tadić, za potpisivanjem međudržavnog ugovora kako bi se unaprijedila suradnja pravosudnih tijela Hrvatske i Srbije u progonu počinitelja ratnih zločina. Pored postojećih neriješenih problema, nastavio je Stojanović, između Hrvatske i Srbije: međusobnih tužbi za genocid, neriješenog pitanja nestalih osoba, pitanja povrata i/ili zbrinjavanja izbjeglica te hrvatskog *Zakona o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela JNA, bivše SFRJ i Republike Srbije*, odnosi između dviju država dodatno su narušeni nakon oslobađanja hrvatskih generala Ante Gotovine i Mladena Markača na MKSJ. Mladen Stojanović smatra kako je događaj koji je zasigurno obilježio procesuiranje ratnih zločina počinjenih u Hrvatskoj objava drugostupanjske presude pred MKSJ u predmetu Gotovina i Markač. Naime, u studenome 2012. Žalbeno vijeće MKSJ poništilo je osuđujuću prvostupanjsku presudu kojom su u travnju 2011. hrvatski generali Ante Gotovina i Mladen

1 "Govor mržnje vraća nas u devedesete", H – alter, autorica Tamara Opačić, objavljeno 21.03.2013.

Markač bili proglašeni krivima zbog počinjenja zločina protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja, sudjelovanjem u udruženom zločinačkom pothvatu koji je imao za cilj trajno ukloniti srpsko stanovništvo s područja tzv. Krajine. Navedenom prvostupanjskom presudom Gotovina je bio nepravomoćno osuđen na 24, a Markač na 18 godina zatvora. U posljednjem dijelu izlaganja istaknuo je "kako hrvatsko pravosuđe i druga tijela vlasti nužno moraju pokazati da se prema svim okrivljenicima i žrtvama postupa na jednak i nepristran način, sudovi i dalje okrivljenim pripadnicima hrvatskih postrojbi sudjelovanje u Domovinskom ratu cijene olakotnom okolnošću pri odmjeravanju kazne, a pojedinim okrivljenim pripadnicima hrvatskih postrojbi iz državnog proračuna podmiruju se iznimno visoki troškovi obrane. S druge strane, **problem naplate parničnih troškova članovima obitelji usmrćenih**, većinom srpske nacionalnosti, koji su izgubili parnice u kojima su od Republike Hrvatske tražili naknadu nematerijalne štete zbog usmrćenja svojih bližnjih još uvijek nije riješen. **Iako je Vlada Republike Hrvatske u srpnju 2012. donijela uredbu kojom će socijalno najugroženijim tužiteljima troškovi postupka moći biti otpisani, ovaj urgentni problem nije riješen u cijelosti i na zadovoljavajući način**".

Marko Sjekavica, iz Građanskog odbora za ljudska prava je na početku svog izlaganja naglasio kako je doista za monitore triju organizacija ponekad frustrirajuća ta sporost pravosuđa da se adekvatno uhvati u koštac s ratnim zločinima i nemogućnošću civilnih žrtava rata da dvadeset godina nakon sukoba ostvare pravo na pravdu i obeštećenje. Izostanak konkretnog i pozitivnog društvenog učinka kojem procesuiranja ratnih zločina trebaju težiti u kontekstu pravde za obitelji žrtava i nužnog pomirenja među nekada sukobljenim stranama, predstavlja i dalje veliki problem koji se još jednom negativno istaknuo u nedavnim presudama za likvidacije srpskih civila u Novskoj. U spomenutim slučajevima preživjeli i članovi obitelji ubijenih, u iščekivanju sudske pravde, tužili su RH, no nakon gubitka parnica bili su prisiljeni plaćati parnične troškove. **Petar Mileusnić, koji je preminuo 03. ožujka 2013.g, četiri dana prije osude ubojica svojih supruge i kćeri, Republici Hrvatskoj je isplatio iznos od 20.500,00 kn**. Sjekavica je u nastavku istaknuo kako su "za razliku od civilnih žrtava rata, u povlaštenom položaju i dalje bivši i sadašnji pripadnicima MUP-a osumnjičeni za ratne zločine kojima država plaća sudske troškove obrane. Nije samo bitna formalna pravda, nego i učinak na društvo u cjelini. Bitno je inzistirati ne samo na daljnjem unapređenju zakonskog okvira koji je dobar, nego i nastavka procesuiranja ratnih zločina i ukazivanja na okolnosti u kojima su počinjeni, bez toga nema pomirenja", zaključio je Marko Sjekavica.

Više informacija možete dobiti u *Documenti*, Selska c. 112c, 10000 Zagreb, tel 01 4572398, 0914572398

